

Alevilerin Etnik Kimliği

Aleviler Kürt Mü? Türk Mü?

Cemal Şener

1951 Erzincan Merkez-Güllüce doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Erzincan'da tamamladı. Daha sonra İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyal Antropoloji Bölümünde "Erzincan'ın Demografik Yapısı" tezi ile lisans, İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi'nde "Çerkes Ethem Olayı" tezi ile yüksek lisans yaptı. Alevilik Olayı'nı doktora çalışması olarak sürdürürken, Siyasal Bilimler Fakültesi'ndeki görevinden YÖK nedeni ile 1983'te ayrıldı. Türkiye'nin toplumsal yapısı ile ilgili çalışmalarını sürdürmektedir. Yayımlanmış yapıtları: Çerkes Ethem Olayı, Alevilik Olayı, Alevi Törenleri, Alevilik Üstüne Ne Dediler, Atatürk ve Aleviler, Topal Osman Olayı, Yaşayan Alevilik, Alevi Sorunu Üstüne Düşünceler, Şeriat ve Alevilik, Alisiz Alevilik Olur Mu?, Bihatayık Evladı Kerbelayık, Anadolu'da Alevi-Bektaşî Dergahları, Şaha Doğru Giden Kervan, Benim Kabem İnsandır, Aleviler Ne Yapmalı?, Şamanizm, Anadilde İbadet, Alevilik Derleri, Osmanlı Belgelerinde Aleviler-Bektaşîler, İbni Haldun'un Hayatı ve Düşünceleri, Alevilerin Etnik Kimliği, Türklerde Çadır, Osmanlı Belgelerinde Dersim Tarihi.

2. Baskıya SUNU (Ali Tayyar Önder)

Etnik kimliği iki temel öge belirler, biri dil (soy) diğeri inanç(dır). Bir ölçüde de egemen kültür. Ancak, kültürü de belirleyen temelde dil (soy) ve dindir. Kimliksiz bir toplumun başarıya ulaşması mümkün değildir. Tarihte de örneği yoktur. Kimlik; temelde dayanışma, direnç, güç birliğidir.

Oysa, bu "insan merkezli" kimlik, toplumsal sosyolojik gerçekler karşısında fazlaca abartılı bir iyimserliktir ve Alevileri, pekişmiş güçlü bir kimliğin topluluğına sağlayacağı direnç ve güçten yoksun kılmaktadır.

Aleviler Türk'le Sünni'yi özdeşleştirmişler, Türklüđü sahiplenmemişlerdir. Zazaca Tırk'ın "Sünni" anlamı taşması bundandır.

Aleviliği, "evrensel" bir oluşum gibi takdim etme kompleksine sahip birçok Alevi araştırmacı (nedeni çok) Aleviliği, Şamanizm, Zerdüştlük, Maniheizm, Hıristiyanlık vb. pek çok etmenin bir paydası olarak tanımlamak gayretkeşliğiyle, 72 millet felsefesi, etnik kimliği horlayan bir "insanlık" kimliği uydurmuşlardır.

Oysa, Alevilik inanç olarak değil, töre, gelenek, usul, yaşam tarzı olarak Şamandır. Zerdüştlükle ise, hiçbir ilgisi yoktur. Eline, beline, diline ilkesi Maniheizmden gelmemiştir. Ali'nin oğlu Hasan'a vasiyetinde mevcuttur. Musahiplik Medine'de ensarın Mekkeli göçmen Müslümanları kardeşlik edinmesiyle başlamıştır. Hz. Muhammed'de Ali'yi kardeşlik tutmuştur. Mehdi, yani kurtarıcı inancı Kur'an kaynaklıdır. Kaldı ki Zerdüştlük, Maniheizmden bir şeyler katılmışsa bunları getirenler Türkmenlerdir. Alevilik, özde, Kuran'ın ahlak temelinin Türkmen yaşamına, değerlerine uyarlanmış yorumudur bence.

Aleviler Kürt Mü? Türk Mü?

Demek ki; Aleviler önce Türkçe biliyorlar. Türkçe'nin yerini zamanla Kürtçe ya da Zazaca alıyor. ... Osmanlıda kuruluş yıllarında Türkmen ağırlığı vardı. Bu Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar devam etti; Dönme-Devşirme geleneği Osmanlı'da hakim oldukça Türkmen düşmanlığına koşut olarak Alevi düşmanlığı da arttı. Türkmen'in önünde iki yol vardı. Ya Sünnileşip ümmetçileşecekti veya "Katli vacip"ti. İşte Osmanlı'ya karşı bitip tükenmeyen Celali Ayaklanmaları böyle başladı. Merkezi otoritenin güçleri karşısında yenilen Türkmen'in canını kurtarmak için tek yol kalmıştı. Kuş uçmaz kervan geçmez dağ köylerine yerleşmek, Türkçe'yi derhal unutup Kürtçe ya da Zazaca'yı öğrenip canını kurtarmak. İşte Horasan Türkleri'nin Kürtleşme macerası böyle başlıyor.

Dersim bölgesinde dede ocaklarının tümü kendilerinin Horasan'dan gelen Türkmen Aşireti olduğunu savunur.

KOÇGİRİ AŞİRETİ KÜRT MÜ? TÜRK MÜ?

Melikoff... İlk Safeviler'in taraftarlarının adı olan, fakat giderek horlayıcı 'asi zındık', hatta 'Kürt' anlamlarına gelmeye başlayan Kızılbaş deyiminin yerini; oldukça yakın bir tarihte, Alevi sözü almış bulunuyor.

Türk sözünün kaba, küçültücü, yaban, köylü anlamı üstüne dururken "İslama girmiş, Müslüman olmuş, Selçuklu hanedanı gibi, kültürü İranlılaşmış kentli Türk ile, henüz İslamlaşmamış veya yeterince İslamlaşmamış göçer ya da yarı göçer Türk arasındaki uyuşmama dolayısıyla birincisine Müslüman, ikincisine Türk denmiştir diyor.

Melikoff; sosyal anlamda kullanılan Türk ve Kürt sözcükleri için ... Türk de İslamlaşmamış olana deniyordu diyor ve devam ediyor: "Bu sözcüğün etnik anlamda değil, sosyal bir anlamda kullanıldığı açıktır. ... Aşiret bağları hala canlı, cemaat dışı bir İslam inancı ile belli bir yaşam tarzını sürdürdü gelen Anadolu anlamında Kürt deyimini ile karşımıza çıkar".

Prof. Dr. İrene Melikoff ... "Sonuç olarak, bu boylara verilen 'Kürt' adı, Alevi Kürtler de bulunmakla birlikte, onların tümünün Kürt kökenli olması gerektiğini göstermez. Kürtlerin çoğu Şafii mezhepten gerçek Sünni'dirler. Alevilere takılan Kürt lakabı sosyal bir değer taşır, belli bir yaşam biçimini gösterir, resmi Sünniliğe uymayan, aşiret adetleri hala canlı olan ve kendi içlerine kapanmış olarak yaşayan cemaatleri ifade eder" diyor.

Koçgiri konusunda araştırması olan tarihçi Baki Öz'de bu konuda Ömür Lütfi Barkan ve İrene Melikoff'u doğrulamaktadır. O da araştırması sonucu; Koçgiri aşiretinin Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen bir Türkmen aşireti olduğunu, esasen İzolu olduklarını Dersimden buraya yerleştiklerini Şeyh Hasan aşireti ile akrabalık ilişkilerinin bulunduğunu, sonradan Kürtleşen bir Türkmen boyu olduklarını yazıyor.

GÖKALP'TEN ÖCALAN'A TÜRKMENLERİN KÜRTLEŞMESİ

Abdullah Öcalan'ın savunmasından; "Türk men akınlarının XI. Yüzyılda Kürtlerin yoğun yaşadıkları coğrafyaya akın etmeleri iki halk arasında yoğun bir kaynaşmaya yol açtı. Kürtlerin nispeten yerleşik konumları bu yüzyıllarda daha çok Türk boylarının erimelerine yol açıyordu." diyen Öcalan yazının devamında; "Türk üst tabakaları, yerel siyasal kültürle bütünleşip çoğunlukla hakim olurken, alt tabaka daha çok Kürtler içinde erimeyi yaşıyordu açıklamasında bulunuyor.

Türk basınında "Kürtleşmiş Türk" ya da "dağlı Türk" ifadelerine Kürtçülük adına yıllarca karşı çıkıp dalga geçenlere bakın Öcalan Türkler'in Kürtleşmesinde olduğu gibi ne cevap veriyor: "Kürt Türkü veya Türk Kürdü böyle oluşuyor. Belirgin bir özellik olarak bunu sürekli göz önüne getirmek, sağlam objektif değerlendirmeler için büyük önem taşır. Türk-Kürt kardeşliğine böyle bilimsel yaklaşmak büyük önem taşır."

ALEVİLERİN COĞRAFYASI

Ama bu yöredeki Alevilerin 60 yaş ve üstündeki kesim kendisini Kürt ya da Zaza diye ifade etmiyor. Kendisini ısrarla Türk olarak ifade ediyor. Kürtçe ya da Zazaca'yı sonradan öğrendiğini belirtiyor. Alevi anne babadan doğup kendini Kürt ya da Zaza olarak ifade eden kesim ise genç kesimdir. Onların Kürtlüğü ya da Zaza lığı, siyasal Kürtlük ya da Zazalık olarak kabul edilebilir.

Bunlar dışında Türkiye'de Hatay, İskenderun, Adana ve Mersin civarında yerleşmiş Arap Alevilerden söz etmek gerekir. Bunlar Aleviliği benimseyen ve kendilerini etnik olarak Arap olarak ifade eden toplumsal kesimdir.

Dersim milletvekili Hasan Hayri Bey'in 1921 'de TBMM 'de... Yavuz Sultan Selim zamanında Harzem 'li Alevi Türkler'in can güvenlikleri nedeni ile, Dersim dağlarına çekilmek zorunda kaldıklarını ve bu tecrit neticesinde kendilerini gizlemek için Kürtçe öğrendiklerini, süreç içinde Türkçe 'den uzaklaşarak Kürtleştiklerini belirtmesi çok anlamlıdır.

TARİHSEL KÜRTLÜK / SİYASAL KÜRTLÜK

Kendisini Kürt ya da Zaza olarak ifade eden kesim ise; son yıllarda Kürtçülük veya radikal sol rüzgardan etkilenen azınlık bir gençlik kesimidir. Bu kesimin savunduğu Kürt ya da Zaza kimliği ise tarihsel değil siyasal bir kimlik olarak kabul edilebilir.

Bu genç kesimin anne, baba ve dedelerinin kendilerini Türk olarak ifade etmelerine karşı yönelttikleri eleştirel cevap ise asimile olduklarıdır.

'Türkmenler canlarını kurtarmak için Osmanlı'nın ulaşamayacağı dağ köylerine çekilmişler. İşte Kürtçe ya da Zazaca o zaman devreye girmiş. Osmanlı Kürt düşmanı değil Türkmen ve Alevi karşıtı imiş. Kürtlerin bırakalım asimile olmasını, Osmanlı tarafından korunup kollandığını görüyoruz.

Osmanlı'da özel mülk olmadığı halde, tüm mülk Allahın adına padişahın olduğu halde tımar sistemi olduğu halde bakıyoruz; Kürdistan'da özel mülkiyet var ve mülk babadan oğula padişah fermanları ile geçiyor. Hatta Kürt ağaları Osmanlı'ya yaptıkları yararlılıklar karşılığı fermanlarla mülk ediniyorlar. Hem de o mülkler babadan oğula, miras ile geçebiliyor.

Yani Osmanlıda Kürt olmak avantaj. Celali ve benzer ayaklanmalarda canını kurtaran Türkmenler, Kürt bölgesine sığınarak Kürtçe'yi öğrenerek canlarını kurtarıyorlar. Çünkü Türkçe bilen katli vaciptir.

YAZIYA GELEN ELEŞTİRİLERDEN...

Suriye toprakları içinde kalacak olan Caber'deki ecdadım Gündüz Alp'in türbesinin bulunduğu sahada bir kilometre karelik sahanın Türk toprağı olarak kabulü, orada bir kıta askerimizin daimi

olarak bulundurulması, her sabah şanlı sancağımızın merasimle göndere çekilmesi... Bu madde bugün de yürürlüktedir. Yurt dışında tek Türk toprağıdır.

Cemal Şener bu işin tetikçisidir. Aynen İzzettin Doğan'ın Genelkurmay projeleri doğrultusunda, Aleviliğı "İslam"laştırmak ve Sünniliğın biraz cıvık haline dönüştürmekteki tetikçiliğı gibi. ... Hiçbir halk karar verip de asimile olmaz. Yıllara yayılan uzun bir zaman diliminde, çevredeki kültürün gücü ya da siyasi otoritenin bilinçli baskısı sonucu haklar asimile olur. Bunun tarihte hiç istisnası yoktur. ... Tırk demek sadece Türk anlamını taşımaz. TIRK Sünni demektir aynı zamanda. Tarihi olarak da düşman görülmüştür tüm Kızılbaş toplumunca. ... Bazen inancın ilk ortaya çıktığı dil kutsal inanç dili olabiliyor. İslam'ın Arapça'sı gibi. Alevilerin birbirlerinden farklı dillerindeki nefesleri deyişleri öğrenmesi neden onların başka bir kökenden olduklarına kanıt oluştursun ki? Cemal Şener burada resmen çuvallayıp saçmıyor. ... Neden KOÇKİri (goceden-goçer-göçebe) şeklindeki bir anlamı düşünmüyorlar acaba? Kısaca söylemeye çalıştığım, isim ilk önce o halkın konuştuğu dildeki anlamı araştırılarak irdelenir.

Hemen tüm yaşlı Alevilerde olduğu gibi, kendilerine "Nesin?" diye sorulduğunda "Alevi" diye yanıt verirler, Kürt, Zaza diye değil, Türk diye ise hiç değil. Zira Dersim yöresinde, "Türk" sözcüğünün genel anlamı "Sünni" demektir, ki bu Lazlar, Kürtler veya Sünni Zazalar için de genelleme olarak söylenir. Alevilerin tümü ise, dili Zazaca, Kürtçe, Türkçe veya Arapça olsun, Zazaca'da yer yer "Kirmanc (Kürt anlamına gelmez)", yer yer "Elevi" veya "isane ma, sare ma" (bizim insan/millet) olarak tanımlanır. ... Dersimli birinin kimlik konusundaki tartışmada verdiği yanıt: "Ben ne Türk'üm, ne de Kürdüm, Aleviyim!". Avrupa'yı "ulus" cetveline uymayan bu millet tasnifi, ümmetçi bir bakış açıdan kaynaklanıyor, ki bunun Osmanlı hükümdarlarının Alevi toplumunu, dil açısından ayırt etmeksizin "Kızılbaş" diye tanımlayıp düşman görüp katliamlar uyguladığı ile de ilintilidir, belki ana etkendir de, zira aynı sıkı bağ Sünni Türkler, Kürtler, Zazalar, Lazlar, Çerkezler, Lezgiler vs. arasında görülmektedir. ... Doğu Anadolu'daki Alevilerin yaşlı kesiminin kendisini Kürt veya Zaza milletinden değil de, Alevi milletinden sayması o yöredeki Şafii Kürt veya Şafii ve Hanefi Zazalar'la yaşadığı çatışmalardan kaynaklanıyor olsa gerek. ... Aleviliğın de Yahudilikte olduğu gibi, gerçekten geçmişte de mi bir endogen (endojen) mezhep anlayışına sahipti? Yani, bir insan sadece Alevi veya Yahudi olarak doğabilirdiği olayı (Aleviliğın ve Yahudiliğın misyoner bir din olmamasının sebebi de bundandır sanırım). ... Şeyh Sait ayaklanmasına katılmamasının ana nedeni tabii ki Alevilerin şeriat korkusuydu (zaten bir ulusal ayaklanma sayılmaz); bunun dışında Şeyh Sait ile Cirbran aşireti arasındaki akrabalık bağı (eşlerinden biri o aşirettendi) olması da sebepti sanıyorum. ... Bu tür, özellikle bilimsel kaygı gütmeyen ve samimi olmayan bir tartışmayı yaratmak, insanları hayatta daha önemli olan yaşam mücadelesi sorunları değil de "kimlik" sorununa teşvik eder. Sadece kimlik sorununu çözmekle kendimizi hayatta tatmin edebiliyorsak, hayatın bize öğreteceği daha çok şey var demektir...

Üç tane önemli görev var ve bunlardan hiçbiri Türkçe ve Arapça değil, peki bu nasıl Büyük Türk kültürü oluyor? ... Pir sözcüğü Zazaca ve Zazalardan kopan çeşitli halkların inançlarında mevcuttur. Pir Türkçe karşılığı ulu demektir. "Rayber" Zazaca'dır, "Raye" yol "Ber" de Götürmek fiilin köküdür. İkisini yan yana getirince "Rayber" ve Türkçe'de yol süren veya yol götüren. "Mürşid" sözcüğü ile Zazaca demiyorum ama Zazaca'da 'Mur'la başlayan epeyce sözcük vardır. ... Alevilik Türk inancı mıdır? Hayır Alevi Türk yok, asimile olmuş (dilini değiştirmiş) Türkçe konuşan

Alevi var. Eğer Alevilik Türk inancı olsaydı kökeni Orta Asya'da olurdu. Hem de saydığım önemli kurumların adı Türkçe olurdu hem de Türklüğün ana merkezi Orta Asya'dır ve oradaki Türklerin de Alevi olması gerekiyordu. En azından bir parça alevi de Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan, Kazakistan'da olurdu. ... Güney Zazalarda halk halen kendine Dimli/Dimli diyor. Dimli adının da çeşitli dilbilimciler bu adın Partça'da adı Xorasan (anlamı Güneşin görüldüğü yer, Güneş ülkesi ... Zazaca'da halen asaane; görünmek, asnane göstermek) olan bölgede bir dönem yaşamış İrani bir halk olan Deylem'lerden geldiğini ve 935'te Deylem devletini kurmuş 1055 yılında Türk beyi olan Tuğrul bey tarafından yıkılmıştır. Türkler bu halkı önüne kattı ve dağıttı. ... Alevilik ise daha eski İrani inançların kökeni olan Zerdüş, mani'yle ilintilidir. Hatta eski Hint diniyle de benzerlikleri olan bir inanç biçimidir. ... Alevilik bir mezhep değil ama tek tanrılı inançlar gibi bir inançtır.

Melikoff'un tezinde açıklanmayan en önemli şeylerden biri, neden ve nasıl Alevi olan bir grubun kendi mezheptası olmayan Kürt grupları arasına sığınıp, o grupla kendi dilini unutacak kadar kaynaşabileceği. Ha şunu söyleyebilirsiniz, Türkçe konuşan bir Alevi gurup, Kürtçe konuşan bir Alevi grupla kaynaşıp Kürtçe'yi birinci lisanı haline getirmiş olabilir. O mümkün dür; ama mezhebi farklılıklarının ölüm kalım meselesi olduğu bir dönemde, farklı mezheplerden iki grubun bu kadar iç içe girmiş olması bana anlaşılmaz geliyor doğrusu.

Alevilik ayrı bir millet midir? Bu tür soruların böylesine önemli addedilmesi bir tek şeyin göstergesidir, o da aslında hiç de eski olmamasına rağmen milliyetçilik ideolojisinin nasıl toplumun tüm katmanlarınca içselleştirildiği. ... Milliyetçilik bir ideolojidir, genellikle Fransız Devrimi ile başladığı varsayılır. Klasik anlamda, kişilerin "birincil" kimliklerinin ırksal/dilsel kimlikleri olması gerektiğini savunur. ... Yani siz şu veya bu grubun milliyetçisi olabilirsiniz, ancak sizin dedeniz-ebeniz büyük ihtimal sizin düşündüğünüz anlamda milli kimlikler içerisinde düşünmüyor ve hareket etmiyordu. ... Bence Aleviler ayrı millet değil ama bağımsız bir etnik gruptur. Hiçbir etnik grup Adem ve Havva'dan beri mevcut olmuş değildir. Bütün etnik kimlikler tarihin belli bir döneminde, belli sosyal, ekonomik, demografik vs. faktörler sonucunda oluşmuşlardır. Bir etnik grubu bir araya getiren dil, din, coğrafya, ortak düşman, geçim kaynağı vs. unsurlarından biri, daha sıklıkla da birden fazlasıdır. Son çözümlerde etnik kimliğin tek objektif ölçüsü vardır, o da insanların kendini nasıl tanımladığı, kendini ait hissettiği en büyük grubun ne olduğudur. Tabii bütün bunlar her zaman sabit ve nesnel olarak ölçülebilecek nitelikler değildir. Ancak özellikle modern öncesi dönem için bir etnik grubun sınırlarını belirleyen en güzel ölçü evlilik kalıplarıdır, yani bir grup eş seçiminde kimleri meşru görüyor, kimleri gayri meşru görüyor. Bu ölçüye göre de Aleviler bağımsız bir etnik gruptur. Zaten yüzyıllarca kendi içinde evlene evlene farklı dil grupları birbirinden ayıramayacak derece iç içe geçmiştir. İşte tam da bu yüzden Alevilik, ayrı bir etnik grup niteliğindedir. Yoksa boşuna mı 16., yy.da yaşamış olan Hasan Dede aşağıdaki dizeleri söylemiş: Bahçe bizim, gül bizdedir... Yetmiş iki dil bizdedir.

“ALEVİLERİN ETNİK KİMLİĞİ” YAZISINA GELEN ELEŞTİRİLERİ DOĞRU OKUMAK

Diyarbakır bölgesi Eylül 1515'de Osmanlı birliğine katılmıştır. Tartıştığımız olay ise bu yıllardan sonra yöreye giden Türkmenlerin Kürtleştirilmesi ile ilgilidir.

Tartıştığımız bölge Orta Anadolu veya Batı Anadolu'daki Türk-Kürt ilişkisi değil. Tartıştığımız bölge Kürt nüfusun çoğunlukta olduğu ve Yavuz Sultan Selim-Şah İsmail çatışmasından dolayı aynı zamanda Osmanlı'yı arkasına alan Kürt Ağalarının bölgedeki hakim pozisyonudur. Osmanlı yönetimi Türkmen'i değil, Kürt toprak ağalarını tutmaktadır. Osmanlı, Türkmen Safevi Şah İsmail karşıtıdır. Aynı zamanda da Türkmen Şahını destekleyen Türkmen'in karşıtıdır.

Zaza'lar ile ilgili olarak; V. Minorsky, O. Mann, David McKenzie, Haddak, M.V. Bruinessen ve Hewrami vb. araştırmacılar Zaza'ların Kürt olmadığını araştırmalarında açık olarak ifade ederler.

Zaza'ların Türkiye dışında yaşamadığı da biliniyor. Son yıllarda kurulmaya çalışılan İran-Deylem ilişkisi ise biraz zorlama görülüyor. Zaza'ların, Harzemli Türkler olduğunu söyleyen tarihçiler de bulunuyor. Oldukça ciddi bir iddia olarak kabul ediliyor.

Bu satırların yazarı ve onun gibi düşünenerin amacı illa ki Zaza'ların ve Kürt'lerin Türk olduğunu ispat değildir. Hiç böyle bir kaygı taşınmıyor. Ortada tarihsel bir sürecin doğru yorumlanıp, yorumlanmadığı meselesi var. Ortada bir toplumsal kesimin her şeye karşın illa da “ben veya biz Kürt değiliz” çığılığı söz konusudur. Birilerinin bu çığılık sahiplerine “illaki siz Kürtsünüz” deme hakkı yoktur. Tıpkı, Mezopotamya'dan, Zağros Dağlarından gelen Kürt olduğunu söyleyene “Hayır sen Türksün” deme hakkı olmadığı gibi. Tabii sonuçta kim kendini nasıl tanımlıyorsa o odur.

Hollandalı antropolog M.V. Bruinessen ve Prof. Dr. İrene Malikoff'da alanlarında haklı olarak uluslar arası değeri olan, kendi konularında, biri Kürtler konusunda, diğeri Aleviler konusunda otoritedirler.

M.V. Bruinessen kitabında; “Kürdistan'da bütün aşiretler mutlaka aynı kökene sahip olma durumunda değillerdir. Çevrede bazı Kürt aşiretleri Türkleşmişken bazıları da Kürtleşmişlerdir” dedikten sonra sözü edilen bölge kastedilerek kitabında, “yörede Alevilerin büyük çoğunluğunun Türk soylu olduğunu” saptamışlardır.

Alevilerin zaten ezici çoğunluğu Türkmen'dir. ... Zorunlu tarihsel nedenlerden dolayı Kürtleşen Türkmen Alevilik söz konusudur.

Tartıştığımız konu 1500 yıllarının Osmanlı-Kürt ve Osmanlı-Türkmen ilişkileridir. Kürt bölgesine sığınan Türkmenler ile Kürtler ilişkisinde; çoğunluk olan Şafii Kürtlerdir. Azınlık olan ise, Türkmen Alevilerdir. İşte asimilasyon bu nedenle çoğunlukla Türkmen' in Kürtleşmesi şeklinde olmuştur.

Her Alevi yazar Ahmet Yesevi, Lokman Parende, Dede Korkut vs. diye yazıyor. Bu kişilerin Orta Asya'da yaşadığını ise sağır sultan bile öğrendi. ... Orta Asya Cumhuriyetlerindeki Türkler'in yaşamını gidip izleyenler, tıpkı bizim 40-50 yıl önceki Anadolu'yu gördüklerini söylüyorlar.

Aleviliğin kaynağı Orta Asya'dır. Horasan'dır. Yusuf Hemedani, Ahmet Yesevi, Lokman Parende, Hacı Bektaş Veli ve Anadolu-Rum Erenleri'nin yoludur. Alevi uluları Hacı Bektaş Veli, Pir Sultan

Abdal, Fuzuli, Nesimi, Virani, Kul Himmet, Yemini ve Şah İsmail Türk kökenlidirler. ... Hiç birinin anadili, Zazaca veya Kürtçe değildir.

Kürt ve Alevilik üstüne düşünce üretecekseniz, Prof. Dr. Bruinessen'i, Prof. Dr. Melikoff'u küçümseyemezsiniz.

Osmanlı-Kürt ilişkilerini, Osmanlı-Türk ilişkilerini nesnel olarak öğrenmek istiyorsanız; Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'yı, İsmail Hakkı Danişmentli'yi, Prof. Dr. Mustafa Akdağ'ı, Doğan Avcıoğlu'nu, Prof. Dr. Sencer Divitçioğlu'nu yok sayamazsınız. Bu konudaki Osmanlı belgelerini görmezlikten gelemezsiniz.

Cevdet Türkay'ın aşiretlerin yerleşmesi üstüne yaptığı dev çalışmayı görmezlikten gelemezsiniz. Dr. İsmail Beşikçi 'nin bile kitabına aldığı Osmanlı'nın Kürt aşiretlerine imtiyazlar veren fermanları okumazlıktan gelemezsiniz.

Cumhuriyet tarihinin en önemli sosyologu Ziya Gökalp'in siyasi-ideolojik düşüncelerini benimser veya benimsemezsiniz ama O'nun Kürt aşiretleri üstüne yaptığı sosyolojik araştırmaları yok sayamazsınız. ... Osmanlı İktisat Tarihi denilince konunun piri olan Ord. Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan'ın aşiret yapılanması ile ilgili saptamalarını ciddiye almak zorundasınız.

Apo'nun "Türkmen aşiretlerinin Kürtleşmesi" tespiti yakalanmadan çok önceye dayanır. ... Apo'ya kızarak Kürtçülük yapmak eskimiş bir şark kurnazlığıdır.

Apo'nun dediklerini tercüme etmek gerekirse, diyor ki; Yavuz'un istemesine rağmen Kürt beylikleri ayrı devlet kurmadılar. Osmanlı'dan tavizler koparıp Şah İsmail ile savaşmayı menfaatlerine daha uygun buldular. Yani Safeviler'i İran'da kurulan Türkmen devletini Kürt beylikleri olmasaydı Osmanlı yenemezdi.

Sadece Çaldıran'ı değil, Osmanlı'nın Ridaniye, Mercidabık ve Memlük Araplarına karşı başarısının altında da doğuda kendilerine jandarma görevi gören Kürt beyliklerinin imzası vardır.

Abdullah Öcalan'dan okuyalım: "19. yüzyıl başlarına kadar Kürt toplumu gelişmesini sürdürüyor. Dil, kültür ileri gelişme sağlıyor. Sorunlar çok müstesna yaşanıyor. Bunda ortak devlet çatısı altında yerel hükümetlerin geniş özerkliği, bağımsız aşiret yapıları, dil, din alanında Alevilik dışında geniş özgür gelişme imkanı önemli rol oynuyor. Bugün bile, ders alınacak çok yönlü zengin bir yönetim deneyiyle karşı karşıyayız."

Yani Osmanlı'nın Türkmen ile sorunlarının yoğunlaştığı ve Türkmen için Osmanlı yönetiminin adeta yaşanmaz olduğu dönem Osmanlı'nın Kürtler ile uyumlu ilişkilerinin olduğu dönem oluyor.

Şeriatçılarla Kürtçülerin ümmet esasına dayalı Osmanlı'yı cayır cayır özlemelerinin sebebi buradan kaynaklanıyor.

Deng Dergisi yazarlarından Mehmet Bayrak'ın referans aldığı L. Lollyneux-Seel ... Şah İsmail'in başarısını anlatırken; "muzaffer olmasına neden olan yedi Türk boyu kıyafet olarak farklılık gösteriyordu: kafalarına kırmızı bir başlık takıyorlardı." diyor.

Bu boyların adları ise dipnotta; Ustacalu, Şamlu, Nikalı, Baharlı, Zülkadirli, Kıyar ve Afşar Türkmen boylarıdır deniyor.

Prof. Von Luschan ... "Sadece Kürtler genelde Şafii Sünnilerdir. Kürtlerde çok az sayıda Kızılbaş bulunmaktadır."

Ama Şafii Kürtler ise, Alevi ama Zazaca ya da Kürtçe konuşanları "Kürt" kabul etmezler. Onlar Kürt değil Alevidir derler. ... Alevilerin bir kesiminin Türk kimliğine sahip çıkmaları ve Türkçe'den başka dil bilmedikleri halde, Sünni Türk'e "Türk" deyip kendine "Kürt" demelerinin sebebi Osmanlı'nın Türkmen Alevi-karşıtı siyaseti ve yaptığı toplumsal katliamlardır. Son yıllarda Alevi ama Türkmen gençlerin kendini "Kürt" sayması ise siyasi-ideolojik tepkidir. Siyasi-ideolojik Kürtlüktür.

Mehmet Bayrak ... "Başka Türklere de yakın zamanlarda sınıflarına ve reddedilmiş statülerine sembol olarak Kürt kimliğini kabul etmişlerdir."

Aynı kitapta makalesine yer verilen Hans Lukas Kieser ... şu tespiti de yapıyor: "Bununla beraber pek çok ipucu, Aleviliğin beşiği olan Dersim'in en azından bir bölümünün Kürtleşmiş Ermeni asıllı halklardan oluştuğunu gösterir." ... "Ermenilerin Kürtleşmesi 19. yy.ın sonunda ve 20. yy.ın başında devam etti."

1915-1918 yıllarında Hacı Bektaş Veli Dergahı dedesi Cemalettin Efendi'nin tespitidir. ... Bizden öncekilerin ölümünden sonra sahipsiz kaldılar ve "tamamen Kürt oldular" diyor. Demek ki daha önce Kürt değillerdi.

1937 -38 Dersim Olayları denilen olayın kahramanı Seyit Rıza'dır. ... Anadolu'nun herhangi bir yerine sürülmektense atalarının geldikleri Horasan'a gitmek istediğini yazar. ... Dersim Alevileri'nin etnik kimliğini tanımlamak için bu belgeden daha güçlü bir referans olabilir mi? Tunceli bölgesinde yaşayanların büyük bir bölümü kendilerinin Horasan bölgesinden geldiğine inanmaktadırlar.

"Büyük ayaklanmaların başarısızlığa uğramasıyla Dersim gibi Kürt bölgelerinde eziyetlerden kurtulmak için 1530 tarihlerinden başlayarak Kızılbaş Türkmen kabilelerin Kürtleşmiş olduğunu da unutmamak gerekir."

Hans Lukas Kieser diyor ki; Büyük ayaklanmanın başarısızlığa uğraması ile yani Şah İsmail'in Osmanlı 'ya yenilmesi ile 1530 tarihlerinden itibaren; "Kızılbaş Türkmen kabilelerin Kürtleşmiş olduğunu da unutmamak gerekir."

OSMANLI'DA PADIŞAH EVLİLİKLERİ

Osmanlı'nın kurucusu olarak kabul edilen ismi önce Otman olup sonra Osman olan 1. Osman, öz amcası Dünder Bey'i boğdurduktan sonra padişah oldu. Kendisinin Şeyh Edebalı'nın nüfuzunu arkasına almak için de kızı Balhun Hatun ile evlendiği kabul edilir.

Bazı kaynaklar ise; Bal ve Mal Hatunların iki ayrı kişi üstelik kardeş olduklarını ve Moğol asıllı olduklarını yazıyor.

Osman'dan sonra padişahlık oğlu Orhan'a geçti. Orhan, Türk olmayan Moğol anneden dünyaya gelmiştir. Kendisi, Türk olmayan ismi sonradan değişerek Nilüfer Hatun olan Horofira ile evlenmiştir. Padişah Orhan'ın diğer iki eşinin isimleri ise, Prenses Asporçe ve Teodora'dır.

3. Osmanlı padişahı olan I. Murat tahta kardeşleri Halil ve İbrahim'i öldürerek oturdu. Kendisi Orhan'ın Horofira'dan doğan çocuklarından biridir. Annesi Rum asıllıdır.

I. Murat'ın ilk eşi Bulgar Kralı İvan Aleksandr'ın Yahudi eşinden doğan Marya'dır. Marya'nın adı daha sonra değiştirilmiş Gülçiçek Hatun olmuştur. Diğer eşi ise Bulgar Kralı Susmasun'un kızı Tamara'dır.

I. Murat'tan sonra Osmanlı Padişahı olan 1. Beyazıt'ın annesi Bulgar asıllı Gülçiçek Hatun (Marya)'dur. Beyazıt taht için on kardeşini peş peşe öldürmüştür. Beyazıt'ın eşlerinden biri, Sırp Kralı Lazar'ın kızı Olivera diğeri ise, Bulgar asıllı Olga'dır.

Tarihçiler, annesi Bulgar Prensesi Olga olan Çelebi Mehmet'in Fetret Devri denen dönemde kardeşleri ile 12 yıl savaştığını ve kardeşi İsa'yı öldürttüğünü yazıyor.

Çelebi Mehmet'in; Veronika'dan doğan, Murat, Ahmet, Yusuf, Anna'dan doğan Mahmut ve Sofia'dan doğan Kasım adında çocukları oluyor.

Daha sonra Osmanlı tahtına oturan 2. Murat taht kavgasında kardeşi Mustafa'yı öldürmekle yetinmedi, amcasını saltanatı için Edirne surlarında astığı gibi, diğer kardeşlerini etkisiz kılmak için gözlerine mil çektirdi.

2. Murat'ın annesi Veronika'dır. 2. Murat Sırp asıllı Despina ve İtalyan asıllı Stella ile evlenir.

Adı daha sonra değişerek Hüma Hatun olan Despina Fatih'in çok etkisinde kaldığı annesi Mara Despina'dır. Tarihçiler Fatih Sultan Mehmet'in hayatına 17 kadının girdiğini yazıyorlar. Bunlardan bazılarının isimlerini verelim. Bunlardan biri Rum Zağanos Paşanın kızı Kornelya'dır. Daha sonra adı değiştirilip Hatice Sultan olmuştur. Diğer bir eşi, Trabzon Kralı David Kommen'in kızı Prenses Anna'dır. Bir diğeri Mora Valisi'nin kızı Helen ile Phrantzes'in kızı Tamara'dır.

Görüldüğü gibi Fatih, fethettiği yerlerin krallarının kızlarını da kendine eş almıştır. Gülşah Hatun takma adlı bir Fransız kızı, Bizanslı Prenses İren, yargıcın kızı Maria'da bunlara dahildir.

Fatih tahtının geleceği için kundaktaki kardeşi Ahmet'i bile boğdurmuştur. Fatih Kanunnamesi ile de taht için; baba, amca ve kardeş katlini kanunlaştırmıştır.

Fatih'ten sonra Osmanlı padişahı olan 2. Bayezit taht için, İtalya'ya kaçan Cem Sultan'ı ve çocuklarını öldürttü. 2. Bayezit, Fatih'in eşlerinden Rum Zağanos Paşanın kızı Kornelya'dan doğmuştur. Kendisinin Sırp, Romen, Bulgar asıllı eşlerinden bazılarının isimleri şunlardır: Beti, Anita, Suzi, Liliana, Katberin, Nina, Martha ve Danilava.

Yavuz Sultan Selim, saltanatı için akrabalarından canlı kimse bırakmadı. Tümünü öldürdü. Eşlerinden bazılarının adları ise şöyle: Hafza Hatun olarak bilinen Lehistan Yahudi'si Helga, Ayşe

Hatun olarak bilinen Aleksandra ve Taçlı Hatun olarak bilinen Kırım Tatar Hükümdarının kızı Katarina'dır.

Kanuni Sultan Süleyman tahtını garantiye almak için, oğlu Mustafa'yı cellatlara öldürterek seyretti. O da yetmedi dört torununu daha öldürttü. Evliliklerindeki eşlerinin adları ise şöyle: Polonyalı Anna, Hürrem Sultan olarak meşhur olan Rus papazın kızı Roxsalan Sultan ve Gülfem Sultan olarak bilinen Sicilyalı Rozalina'dır.

Kanuniden sonra padişah olan Sarı Selim'in eşlerinden birisinin adı, Roxsalan Sultan'ın kızı Nurbanu olarak bilinen Raşel'dir.

1. Süleyman'ın annesi Hafza Hatun Hıristiyan Kafkas'lardandır. 2. Selim 'in annesi Hürrem Sultan ise Slav'dır. 3. Murat'ın annesi Nurbanu Valide Sultan ve 3. Mehmet'in annesi Safiye Sultan ise Venediklidir. 3. Murat da tahta çıkma konusundaki geleneği evlilikler konusundaki gelenek gibi sürdürmüştür. Tahta çıkar çıkmaz beş kardeşini birden öldürtmüştür.

2. Osman'ın annesi Mahfiruze Sultan ile 4. Murat'ın annesi Mahpeyker Sultan yani Kösem Sultan Rum kökenli Hıristiyan'dırlar. 2. Osman taht için kardeşi Şehzade Mehmet'i öldürtürken, 4. Murat da padişahlık uğruna üç kardeşini birden öldürtmüştür.

Padişah 4.Mehmet'in annesi Hatice Turhan Sultan Rus kökenlidir. Annesi Rus kökenli olan bir de 1.Osman vardır. 2. Mustafa ve 3. Ahmet'in anneleri ise, Giritli Rum olan Rabia Sultandır.

Padişah 2. Mahmut'un annesi Nakşidil Valide Sultan ise Fransız asıllıdır. Son dönemde ise Osmanlı sarayına Hıristiyan kökenli Kafkas gelinler alınmaya başlanmıştır.

Osmanlı Tarihinde saraydaki evliliklere baktığımızda "ecdadımızın durumu" Türk milliyetçiliği açısından pek parlak gözüküyor. Osmanlı sarayında olup bitenler, Türk milliyetçiliği açısından olduğu gibi, bir yönü ile İslam adına da savunulacak şeyler olamaz.

Bu olup bitene bir de 600 yıl boyunca Osmanlı'yı; Türklerin ve Müslümanların değil de devşirme ocaklarından yetişen yöneticilerin yönettiği varsayılırsa Türk milliyetçiliği ve İslam ümmetçiliği üstüne "ecdat edebiyatı" yapanlar kendilerini ikna etmekte hayli zorluk çekecekler gibime geliyor. Çünkü; Osmanlı'da devlete her düzeyden yönetici yetiştiren devşirme ocaklarına "Türk" ve "İslam" kökenli çocukların alınması yasaktır. Oralara "Türk" ve "İslam" olmayan "gayri Müslim" yani Müslüman olmayan kesimlerin çocukları alınıp yetiştirilir. Bu kanallardan gelen ve Türkçe'yi bile bilmeyen yöneticiler Osmanlı'ya yıllarca sadrazam olmuştur.

OSMANLI'YI KİM YÖNETİYORDU?

Osmanlı'da 700 yıl boyunca birkaç kez göreve gelip gidenler sayılmazsa yaklaşık 36 padişaha karşın, 235 Veziri Azam göreve gelmiştir. Bunların milliyet dağılımına baktığımızda, 150'si dönme devşirmedir. Yani kökeni Sırp, Hırvat, Rum, Ermeni v.s.'dir. Türk olan Vezir-i Azam sayısı ise 85'dir.

Dönme devşirme sadrazamlar döneminin Fatih Sultan Mehmet ile başladığını görüyoruz. 1323-1453 yılları arasında 11 sadrazam görev almıştır. Bunların tümü Türk kökenlidir. İlk dönme-

devşirme Vezir-i Azam 1453'de Fatih tarafından Çandarlı Halil Paşanın yerine tayin olunan Rum Mahmut Paşadır. Onu Rum Mehmet Paşa izlemiştir.

1453-1520 yılları arasında Sadrazam olan 20 kişinin 18'i dönme-devşirme, 2'si Türk'tür, 1520-1700 yılları arasında ise; 199 Vezir-i Azamın yaklaşık 75'i dönme-devşirme 15'i Türk'tür. Bu rakamlar Osmanlı'yı kimlerin yönettiğini ve Türklerin yönetim erki içindeki etkinliğinin ağırlığını gösteriyor. O zaman, Osmanlı'nın ne kadar Türk olduğu da gözüküyor.

Siz; Sadrazam Davut Paşanın Arnavut, Kuyucu Murat Paşanın Hırvat, Hekimoğlu Ali Paşanın İtalyan olduğunu biliyor muydunuz?

700 yıl boyunca Osmanlı'da yaklaşık 170 kişi Kaptan-ı Derya oluyor. Yine birden fazla göreve gelenleri saymazsak yaklaşık 115'i çeşitli milliyetlere mensup dönme-devşirmelerden oluşurken, 55 kişi ise Türk kökenlidir.

Siz Kaptan-ı Derya olan; Sokullu Mehmet Paşanın, Boşnak, Koca Sinan Paşanın Hırvat, Piyale Paşanın Macar, Damat İbrahim Paşanın Hırvat, Cağaloğlu Yusuf Paşanın İtalyan, olduğunu biliyor muydunuz?

Osmanlı'da önemli bir kurum da Baş defterdarlık denilen ve bugün Maliye Bakanlığı'na tekabül eden kurumdur. ... Birkaç kez göreve gelenler sayılmazsa Osmanlı'da yaklaşık 210 Baş defterdar görev almıştır. Bunların 160'ı milliyet olarak dönme-devşirmelerden oluşurken, 50'si Türk kökenlilerden oluşuyor.

Görüldüğü gibi Osmanlı devletini Türklerden çok dönme-devşirmeler yönetmiştir. Türk milliyetçilerinin "ecdad"lık adına Osmanlı'da savunabilecekleri fazla bir şey yoktur. Çünkü tarihte kurulan bir çok Türk devleti içinde üst yöneticileri açısından Türk olup olmadığı en rahat tartışılacak devletlerden birisi Osmanlı'dır.

OSMANLI DEVLET ERKİNDEN TÜRKMENLERİN DIŞLANMASI

Başlangıçta Osmanlılar ülkelerine RUM diyorlardı. Yavuz'dan sonra "Osmanlı" ya da "Devlet-i al-i Osman" denilmeye başlandı. Osmanlı Devlet yönetimi ile Kapıkulu Askerleri, dirlik sahipleri "Türk olmayan" dönmelerden oluşmaktaydı. Bu dönme-devşirmeler, asker ya da yönetici olarak eğitilerek ve Türkçe öğretilerek devlette görev alıyorlardı. Osmanlı Hanedanlığı etrafında oluşturulan helozonik dönme Asker-Sivil yönetici sınıfın başında hanedan aileden bir "sultan" olan devlet "despotik" ve üretim ilişkileri de feodal yapıda idi. Türklük açısından baktığımızda Akkoyunlu ve Safevi Devletleri, Osmanlılardan daha çok Türk'tür. Türkler, Osmanlılarda "akıl ve idrak" yoksunu ikinci sınıf vatandaşlar olup, Ermeni, Rum, Yahudi, Kürt, Arap vb. unsurlar daha ön plandaydı.

İstanbul'un fethi Türkler açısından önemli bir dönüm noktasıdır. 29 Mayıs 1453 Salı günü İstanbul'u Bizans devlet ve Ortodoks Kilise yöneticileri Osmanlılara teslim eder. Fatih Sultan (II. Mehmed'in) de 2 gün sonra Ayasofya Kilisesi ile Bizans İmparatorluk sarayına giderek törenle Bizans ve Osmanlı devlet erkanını kabul etmesiyle de Osmanlı İmparatorluğu ilan edilmiş olur. Bu durum aynı zamanda Bizans tahtına Fatih Sultan Mehmet'in getirilmesi de demektir. İstanbul'un fethi Türk tarihçilerinin abarttıkları kadar önemli bir askeri kuşatma ve muharebe değildir. Osmanlı

Veziri Rum Zağanos Paşa gibi dönmelerin ve tükenmiş, çürümüş Bizans yöneticilerinin işbirliğiyle ve de direniş gösteren grupları katledilme operasyonu ile İstanbul alınmıştır. Rum Zağanos Paşa gösterdiği bu maharettten dolayı Vezir-i Azam'lığa (başbakanlığa) getirilmiştir. İstanbul alınmasıyla, Zağanos Paşa ile birlikte dönme-devşirmelerden (Enderunlu) 34 vezir atanmıştır. Vezir-i Azam Çandarlı Halil Paşa ve Türk vezirler görevlerinden alınmıştır. Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u başkent yapmış, kendisini Edirne'de tahttan indiren Vezirleri ve Türkmen Beylerini görevden alarak sürmüştür. Bizans devlet müesseselerine uygun yeniden devlet yapılanmasını gerçekleştirmiştir. Şeyhülislamık müessesesini ve Müftülüğü de Fener Rum Ortodoks Patrikliğine benzer bir yapıyla Ortodoks İslam (Sünni) şeriat organizasyonuna dönüşmüştür. Çandarlı Halil Paşa tutuklanarak Edirne'ye gönderilmiş buradaki hapisanede işkence edilerek tüm para ve mallarına el konmuş, Temmuz 1453 başında da katledilmiştir.

İstanbul'un başkent olması, Fatih Sultan Mehmet ile yeni bir döneme girilir. Türk aristokratları ve Türk halkı devlet yönetiminden tamamen dışlanır. Padişah üzerindeki etkileri sona erer. Türklerin yerini, Padişahın otoriter görüntüsü altında, dönme devşirme Kapıkulu-Enderun zümreleri devlet erkine sahip olurlar.

II. Bayezit'in yeni fethettiği Modon, Koron, Navarino, Mora, Draç gibi yörelere Anadolu'daki Kızılbaş zümreleri çoluk-çocuk, kadın-erkek yüzleri demirle dağlanarak zorla sürülerek iskana tabi tutulurlar. Aynı tip uygulamalar Fatih döneminde Karaman ve Konya'da da olmuştur. Rum Mehmet Paşa bölgede zulüm ve katliam yapmıştır. Atatürk'ün ataları da bu yöreden alınarak o yıllarda bugünkü Makedonya'nın Jupa bölgesinin Kocacık Köyü'ne iskan edilmiştir.

Fatih ve Bayezit döneminde, Akdeniz, Ege ve İç Anadolu Türkmenleri, oymaklar ve kafileler halinde Akkoyunlu Ülkesine ve bugünkü Kuzey ve Güney Azerbaycan'a göç ederler. Şeyh Cüneyd ve Şeyh Haydar bu Türkmen topluluklarını örgütlerler. ... Şah İsmail'in önderliğinde 24 Oğuz Boyundan olan 72 Türkmen Oymak Beyi ve 40 Seyyid Ocağından dedenin katılımıyla Erzincan'ın Sarıkaya yaylasındaki Türkmen Kurultayında Safevi Devletinin kuruluşuna karar verilir. Devlet 9 Eylül 1502 günü Tebriz'de kurulur.

I. Selim (1512-1520)'in tahta geçmesiyle Türkmen sürgün ve katliamları daha da vahim bir hal alır. 1514'deki Şah İsmail ile Yavuz Selim arasında geçen Çaldıran Savaşı öncesi ve sonrası Anadolu'da, tarihi kaynaklar 40 ila 100 bin civarında Türkmen'in katledildiğini yazmaktadır. Şafi mezhebinden Nakşibendi tarikatından Kürt mollası Şeyh İdris-i Bitlisi'nin önerisi ve planlamasıyla Doğu ve Güney Doğu Anadolu'dan Türkmenler sürülerek katledilmişlerdir. Türkmenlerin hakim oldukları idari beylikler ve toprakları "yurtluk ve ocaklık" adı altında Yavuz'un imzaladığı boş fermanları, İdris Bitlisi öldürerek 400 Kürt Aşiret reisine, ağasına vermiştir.

Yavuz Selim tarafından Erzincan Valiliğine atanan(dönme) Bıyıklı Mehmet Paşa ve danışmanı İdris Bitlisi, bölgede terör estirirler. Kurban Bayramında Osmanlı muhafızları Türklere saldırarak binlercesinin kafasını keserek Erzincan'a getirip şehirde, kafataslarından minare yaparlar.

Bıyıklı Mehmet Paşa Osmanlı Ordusu ile İdris Bitlisi'nin topladığı 10 bin Kürt gönüllüsüyle, Munzur dağlarına çekilen Şah İsmail'in Erzincan Valisi Nur Ali Halife Haziran 1515'de Ovacık yöresindeki Tekir Yaylağında bularak bir bölümünü kılıçtan geçirirler, diğerleri kaçar. Dersim yöresinde Osmanlı ordusu ile Palu Beyi Cemşid ve İdris Bitlisi komutasındaki Şafi Kürt gönüllüler, on binlerce Türk Kızılbaş'ı katlederler. Artık Yavuz'un adı Aleviler arasında Yezit ile birlikte anılmaya başlanır ve

lanet okunur. Yavuz Selim'in Mısır'ı alması ve 74. İslam Halifesi olması ile Sünnilik resmi ideoloji haline gelir ve Osmanlı İslam Devlet kimliği oluşur. Osmanlı sınırlarının genişlemesiyle de Roma İmparatorluğu varisi olur.

Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) dönemi İslami kabuk içinde ama çeşitli uluslardan oluşan Osmanlı devleti tam bir Roma İmparatorluğu halini alır. Bu dönemde yine Türklere zulüm, şiddet ve katliamlar devam eder. Kürt kökenli Şeyhülislam Ebussu'ud Efendi (1545-1574)'nin verdiği fetvalarla Türkmen katliamı, İslam Şeriatına göre meşruluk kazanır. Bugün Sünni ilim adamları tarafından huşu ile anılarak evliya mertebesine çıkarılan Ebussu'ud Efendi, Türk katliamcısı, lanet okunacak bir zalim, İslamiyet'i çıkarlarına göre yorumlayan cellat bir din ulamasıdır.

Hırvat kökenli ve Nakşibendi tarikatından Kuyucu Murat Paşa da, 6.12.1606'da Sadrazam olduktan hemen sonra Anadolu'da geniş çaplı Türkmen katliamı hareketi başlatır. 70 bin Türkmen'i diri diri kazdırdığı kuyulara gömdürür.

Türklerin tarihinde aynı yörede olan Malazgirt ve Çaldıran savaşları iki karşıt dönemeçtir, Selçuklu Sultanı Alpaslan, Bizans'ın sınırlarını korumak isteyen İmparator Romanus Diogenes'i 26 Ağustos 1071'de yenerek Anadolu (Rum)'nun kapılarını Türklere açmıştır. Bizans başkenti İstanbul'un sahibi Yavuz Sultan Selim ise, Şah İsmail'i 24 Ağustos 1514'de yenerek Anadolu'nun kapılarını Türklere kapatarak, Alparlan ve Oğuz Türkmen boylarından Bizans'ın intikamını almış ve doğu bölgesi hudutlarını da Kürtlerin korumalığına bırakmıştır.

ALEVİLERİN ETNİK KİMLİĞİ (ŞEYH HASAN OCAĞI) İsmail Onarlı

Birincisi Türkçü milliyetçi bir yaklaşım. İkincisi Kürtçü milliyetçi bir yaklaşım. Üçüncüsü Zaza, Alevi milliyetçi bir yaklaşım. Dördüncüsü İslamcı-Ümmetçi bir yaklaşım. Beşincisi, Marksist, sınıfsal ve devrimci bir yaklaşım. Altıncısı, senkrediter ve Heterodoks bir yaklaşım diye altı grupta toplayabiliriz. ... Heterodoks İslami bir yaklaşım çerçevesinde bakmaya çalışacağım. Senkrediter bir tez olarak kendimi o kategoride görüyorum araştırmacılar içersinde. Bundan dolayı da Aleviliği İslami daire içinde gördüğümünden, İslamiyet'in bir versiyonu olarak kabul ettiğim için, önce Aleviliğin çıkışı ile birlikte başlamak istiyorum konuşmama.

622 yıllarında Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göçmesiyle, hicretiyle birlikte, Aleviliğin kurumları da burada oluşmaya başlıyor. ... Musahiplik Kurumu Muhacir-i Ensar'ın kardeşleşme organizasyonu, Hz. Muhammet hicretin daha ilk günlerinde başlatıyor. ... Daha önce de Akabi biatları dediğimiz İkrar vardır. Yani bir Müslüman'ın sadece ağızdan ben Müslüman'ım demesi yeterli olmuyor. İkrar vermesi gerekir. Ben Müslüman'ım diye bir pirin, bir rehberin huzurunda. O dönemde de mürşitlik görevini peygamberin kendisi üstlendiği için Hz.Muhammed'in huzurunda, Müslümanlar öncelikle ikrar veriyor. Bu Alevilik Kurumunun birincisi. İkincisi nedir? Musahiplik Kurumu. Gene 622'de oluşmuştur. Bir başkası Cem Kurumu. Kırklar Cemi dediğimiz olay da gene 622 yıllarında Hz.Muhammed'in evinin bulunduğu yerde Mescidi Nebevi denen yer bugünkü anlamda bir Cem Evi'dir.

Yani bugünkü Aleviliğin temelini oluşturan kurumlar İslamiyet'in başlangıcından itibaren günümüze kadar gelmiştir. Aleviliği yaşatmıştır. Bu açıdan baktığımız takdirde ben Aleviliği İslami

daire içinde görüyorum. ... Hz. Muhammet'ten sonra (622-632) 10 yıllık süreçte İslam kendi içinde iki kampa bölünmüştür. Ali yanlıları ve diğer taraf yanlıları. Yani tefeci, bezirgan, tüccar sınıfı üç halifeyi ve Muaviye'yi tutmuştur. Hz. Muhammet, Hz. Ali yanlıları daha çok göçebe toplumlar ve köle sınıflarından teşekkül eder. 656'da Abdullah İbni Sebe bir ihtilal sonucu Hz. Ali'yi iktidara getirmiştir. ... Bundan sonra Alevilik bu kurumlarda yaşatılarak daha somut hale gelmiştir. Daha sonra Alevilik Horasan, Orta Asya'ya geçmiştir. Yani Sufilerle sufi okulunda yetişen Hz. Muhammed'in kurduğu, Orta Asya'ya geçmiştir. Yani Küfe'den, İran ve Orta Asya Türklerine geçmiştir. Ne zaman geçmiştir? 8. Yüzyıl itibariyle geçmiştir. 8. yy. itibariyle Sufilerin orada Aleviliğini nakletmeleri sonucu Alevi kavramını 9. yy. da görmekteyiz.

O günkü dönemde de Arabi olarak geçiyor terminolojide. Yani Fars kaynaklarında Sovyet kaynaklarında ve Arap kaynaklarında, bugünkü Aleviliğin terminolojisi 8.-9. yüzyılda hayatiyet kazanmış. ... Bunlar daha sonra 11.yüzyıldan 13. yy. a kadar Anadolu'ya taşınmışlar. ... İlk Ocak Seyit Battal Gazi Ocağı var. Gene 8. yy 'da tezahür eden bir taraftan Orta Asya'da Türk soylu Ocaklar tezahür etmeye başlayınca, daha 12 İmamlar hayatta o zaman (8. yy 'da) Muhammet Mehdi'nin ölümünden sonra Orta Asya'da Hz. Ali'nin soyu Ocak geleneğini başlatıyorlar. Bir taraftan Anadolu'daki Seyit Battal Gazi çevresinde oluşan bugünkü Veli Baba Ocağı gibi Isparta'da oluşan, Malatya'da Seyit Battal Gazi Ocağı, Mineyik Ocağı, Ağuçan Ocağı gibi ocaklar başlıyor. Bugünkü Horasan ve Dersim coğrafyasındaki yörelerde, Türklerin gelmeleriyle birlikte, bu ocaklar çakışıyor. Çakışınca bu dönemde 11. yy sonları 12. yy başlarında, 12 tane Ocak görüyoruz. Yani Dede Kargın'ın Elbistan bölgesinde olduğu dönemde, Baba İlyas'ın Amasya'da olduğu dönemde 12 tane Ocak görüyoruz.

O belgelerin ana kaynakları da Ümmül Kitap denen bir kitap var. Bu çok önemli. Şu anda Sovyet Bilimler Akademisinde. ... Bizim bugün Şeyh Safi Buyruğu İmam Cafer Buyruğu'nun ana gövdelerini, ana kitabını oluşturuyor. ... 622'deki İslamiyet'in temel belgesi de Medine Vesikası'dır. 52 Maddelik Medine Vesikasının 23 maddesi Aleviliğin temel kurallarını içerir. Bu Ümmül Kitap'ta bunun geliştirilmiş şeklidir. ... Semahı mesela. Semah Anadolu'da falan girmiş değil. Hz. Muhammed zamanında Abuzer Gaffari sokuyor. Çok önemli bir kurum Semah.

Anadolu'nun dışında diğer İslam ülkelerinde semahı göremiyoruz... Çünkü egemen kültür Arap kültürü. Arap milliyetçiliğinin Muaviye'yle Emeviler'le, birlikte egemen olması sonucu...

Türkçülük=Alevilik ya da Türk İslamcılık=Alevilik ya da Kürtçülük=Alevilik ya da Zaza İslamcılığı diyemeyiz.

Görüşüğüm dedelerin çoğu %90, Türk kökenli olduklarını söylediler. ... Hacı Bektaş 1750'li yıllardan itibaren 40'a çıkmış, daha sonra Osmanlı dönemine geldiğimiz zaman 1911'lere 120 civarında ocak var. Yani bu ocakların mesela 300 dedeyle görüştüm. 1500 tane tekke var. Bektaşî tekkeleri var. ... Dedelerin çoğu kökenini Horasan'a dayandırıyor, Türklere dayandırıyor. ... Şeyh Hasan soyu, Şeyh Hasan aşiretlerinin kurucuları, yani hepsini kastetmiyorum. Şeyh Ahmet ve Şeyh Hasan bunlar iki kardeş zaten. Bu soylar Türk soylusu.

Almanya ve Fransa'da çıkan dergileri inceledim. Tunceli kökenlilerin çıkardığı. Şeyh Hasan Ocağını Kürt ve Zaza olarak telakki ediyor ki ben kabul etmiyorum. ... Çünkü belgeler, bunu kabul etmiyor. Belgelerden konuşacağız. Yazılı belgelerden. Şeyh Hasan Ocağı, Seyit Rıza dahil Türk kökenlidir, kesinlikle.

Yani Zaza, Kürt, Ermeni tüm halklar Müslümanlaşmış.

Aşiretin ikili işlevi var. Kendisi aşiret reisi askeri lider olmuş. Kardeşini dini işlerin başına getirmiş.

Alevilikle Şiiliğin benzerliği yoktur. Alevilik farklı kulvarda giden bir inanç bir öğretilerdir. Bir kültür, inanç ve yaşama tarzıdır. Şiilik ise, bugünkü Sünniliğe benzeyen, Hanefilik, Hambelilik gibi İslamiyet'in bir başka versiyonudur. Yani üçüncü bir ara akımdır. Alevilikle benzer yanı yoktur.

Alevilikle Şiiliğin ortak yanı, İslamiyet içerisinde Ali ve Ehlilbeyt yanlısı olmalarıdır. ... Şiilik bir anlamda Farsların, Perslerin İslamı yorum tarzıdır. Alevilik de Anadolu'nun İslamı yorum tarzıdır. Türk yorum tarzıdır.

Bizde Tunceli denince oradaki herkesin Kürt olduğu ya da Zaza olduğu varsayımı var.

Dil konusu şöyle olmuş. Alevilik geldiğimiz zaman, Alevi terimi çok eski çünkü, 9. yy-8. yy. Aleviliğin Anadolu'da ideolojik yapısı, doktriner yapısı Kızılbaşlıktır. Yani Kızılbaşlık terimi bir devlet yönetme erkine yönelik bir örgütlenme modeline tekabül eden ideolojik yapı Kızılbaşlıktır.

Teslim Dede, Diyar Ağa ve Mustafa Kemal ilişkisini sormak istiyorum. ... Teslim Dede 1920-21 yıllarında Malatya çarşısında Mehmet Bey Kızılbaşlara küfrettiği için onu vuruyor. ... Şecereleri götürüyor Atatürk'e inceliyor. Muhammet soyundan ve Şeyh Hasan Ocağı'ndan olduğunu görüyor. Ve bundan dolayı özel bir kararnameyle hapisten çıkarıyorlar. ... Diyar Ağanın Atatürk'e verdiği belgeler, Seyit Rıza'dan veriliyor. El Yazması, Kuran, Orta, Asya' dan gelen belgeler vs. var. Bu belgeler Seyit Rıza'da o zamanlar. Seyit Rıza, yakalandığı zaman bu belgeleri o zaman orada bulunan komutana teslim ediyor. 1937 yıllarında. ... Seyit Rıza yakalandığı zaman ele geçirilen tüm eşya ve belgeler açıklansın. Neden açıklamıyorlar, bence şundan. Türkmen soyu olduğu için. Devlet Türk katliamına girdiği için. Seyit Rıza yakalandığı zaman, "Kürt olduğum için değil beni Alevi olduğum için idam ediyorsunuz," diyor. ... "Bi hatayık, evladı Kerbelayık" diyor. ... Yani idama gitti-i zaman, Alevi felsefesini savunduğu için gidiyor. ... Bence oradaki Kürt isyanı değil, bir Alevi direnişiydi.

Bizim yaşlılar, özellikle Zazaca ya da Kurmançca konuşan Alevi yaşlıları kendi etnik kimliklerini ifade ederlerken, Zazaca konuşmamıza rağmen ya da Kurmançca konuşmamıza rağmen biz Türk'üz dediklerinde onlara çoğu kesim gülüp geçiyordu. Biz de gençliğimizde öyle davranıyorduk. Asimile olmuşlar, ya da Kemalizm etkilemiş diyorduk. Halbuki durumun bunun tam tersi olduğunu Kürt tarihini Türk tarihini inceleyince anladık.

Orta Asya'dan gelen Karakeçili aşireti üç coğrafi yöreye dağılmış ve üç farklı özellik kazanmış. Halbuki kökü aynı, Orta Asya. Ve bunlar zaman zaman Söğüt'te bir araya gelip şölenler de yapıyorlar. Yani aynı aşiretin mensupları bir kısmı Kürtçe bilmiyor, Türkçe konuşuyor. Bir kısmı Türkçe bilmiyor sadece Kürtçe konuşuyor.

Seyidan aşireti, Baluşağı, Keçeluşağı, Birman uşağı, Abbas uşağı. Bunlar tamamen Türk'tür.

DERSİM TARİHİ

Ali Kaya

Dersimliler, Daylam, Daylamlılar olarak anılan, Hazer denizinin güney batısıyla Tahran'ın kuzeyine düşen bölgede yaşayan bir toplum olarak bilinmektedir. ... Goranların yine Deylemliler olduğu da anlaşılmaktadır.

Dersim denince iki özellik ön plana çıkıyor: 1. Dersim'de oturanların Zazaca konuşması, 2. Alevi olmaları. ... Bir de Dersim deyince Kürt Aleviler akla geliyor. ... Bazı kaynaklar Medlerin kuzey komşusu olan Deylemliler'den söz ediyor. Onların bugünkü Zaza'ların ataları olduğunu ifade ediyor. Ayrıca Minorski de ... "Zaza bu insanlara ve konuştukları dile, komşularınca verilen bir addir. Onları kendilerine Dimili derler." Diyor. Bu yüzden Dersim'e Dimili derler. ... Deylemlerin Kürtlerin arasına karışıp Kuzey Mezopotamya bölgesine yerleşen Zazalar'ın ataları olduğu belirtilmektedir. ... Taylor, Dimilice'den hareketle, Zaza'ların ayrı bir halk olduğunu belirtmektedir.

Deylemlilerin biraz önce de belirttiğim gibi 700-1200 yılları arasında çeşitli sebeplerden dolayı Dersim'e gelip yerleştikleri, buranın yerli halkıyla da kaynaşarak bugünkü Dersim halkını oluşturdukları bir gerçektir.

Dilden hareket ettiğimiz zaman, her dil bir halktır. ... Almanca ile Hollanda'ca arasında yakınlık % 70'lere varmaktadır.

M.Ö. 4000 yıllarında kısmen Dersim'e Sümerlerin egemen olduğu... İmparator Manuel 1052 yıllarında Bağın yöresine Barus komutasında ... 1055 de Barus'un yerine bu defa da Melisene geçer. Bizans İmparatoru Theodoros Bağın yönetimini ve Ermeni prenslerini savunma görevini Melisene'ye verir. ... 1226'da Anadolu Selçukluları Çemişkezek'i ele geçiriyorlar. 1228'de Mengüçükoğulları topraklardan edilir Selçuklular tarafından. Böylece Dersim yöresi Selçukluların egemenliğine girer. ... Yavuz Sultan Selim Çaldıran Seferine çıktığı sıralarda, özellikle Dersim üzerinde büyük baskılar kuruyor. Bu Çaldıran seferine gitmeden önce yediden yetmişe olan Alevi kesiminin nüfusunu tespit ettirip daha sonra da bunların önemli kesimini öldürdükten sonra Çaldıran Savaşına katılır.

1896 yılında özellikle Doğu Anadolu ile Güney Doğu Anadolu'da Mehmet Paşa'ya Hamidiye Alaylarını oluşturma görevi veriliyor. ... Bu Hamidiye Alayları içerisinde Dersim yöresindeki Alevi aşiretlerin olmaması Dersim Alevi aşiretlerinin tepkisine neden oluyor. ... 1893'lerde Dersim'e Osmanlılar tarafından,. Nakşicilik de yayılmaya çalışılmıştır.

23 Nisan 1920'de TBMM ilk Bileşik toplantısına Türkiye'nin değişik yerlerinden 330 milletvekili çağrılır. İlk toplantıya sadece 115 milletvekili katılır. Bu 115 milletvekilinden 6'sı Dersim milletvekilidir.

O zamanda Dersim aşiretleri arasında sürekli çelişkiler var. Mesela Dersimliler Şeyh Sait İsyanına katılmamışlardır. ... Hükümet Dersim aşiretlerini memnun edebilmek için 1926 tarihinde Vali Cemal Bardakçı aracılığıyla Dersim aşiretlerini Ankara'ya çağırıyor. Ve bu dönemde, Dersim aşiretleri Hükümete destek vermişler. ... Devlet Dersim'e ... üvey evlat muamelesi yapıyor.

Dersim'in vergi vermediği görülüyor. Bir başka sebep asker vermediği görülüyor. Oysa Dersimliler Osmanlı-Rus savaşında 10500 milis vermişler.

Yani bu Cumhuriyet yönetimiyle Dersim arasındaki çelişkide esas olarak ekonomik sebepler olmasına rağmen tümü öyle değildir. Orada ağalarla halk arasında ya da ağalarla Cumhuriyet yönetimi arasında bir çelişki vardır. ... Her defasında Osmanlılar dönemi de dahil, Dersim'e karşı ibret alma düşmanlık yapma, ölç alma, ayrı gayrı davranma yerine, eğer gerçekten onların diline, dinine, kültürüne, folkloruna saygı göstermiş olsalardı, gelenek göreneklerini doğal karşılasalardı, yöreye refah, sevgi, dostluk, ekonomik kalkınmayı götürmüş olsalardı ve her defasında askeri çözümler yerine devlet ekonomik anlamda iyileştirme yapmış olsaydı demokrasiye bağlı, insan hakları bazında, çözüm aramış olsalardı gerçekten Dersimlilerle Devlet arasında büyük sorunlar meydana gelmezdi. Bunlar yaşanmazdı.

1937-38'de Dersim'in nüfusu yaklaşık 110 bin. ... 4000 civarında insanımız 4000-7000 arasındaki insanımızın ne yazık ki çok hunharca öldürüldüğü yazıyor. Bu olaydan sonra da 72 bin insanımızın sürgün edildiği batının çeşitli illerine sürgün edilip orada adeta eza ve cefa çektiği gene belgelerde yazılı.

KOÇGİRİ OLAYI

Baki Öz

Koçgiri bildiğiniz gibi bir aşiret. Ama bir aşiret değil, aşiretler federasyonu, konfederasyonu. ... Koçgiri Aşireti köken olarak Dersim aşiretler grubundandır. ... Vergi kayıtlarında 1360'lı 70'li yıllardan itibaren Koçgiri bölgesi vergi kayıtlarına geçmiş, vergi ödemiş. ... İzol Aşiretine dayanıyor. Şeyh Hasan aşiretine dayanıyor. Böylece Dersimli aşiretler grubuna dayanıyor. Dersim bölgesini aslında ta Asya'ya kadar götürmek gerekir. Köken olarak oralara kadar götürmek gerekir. Biz Koçgiri'nin izlerine Asya da Orta Asya'da rastlıyoruz. Karahanlı boyları içerisinde Koç kökenli, koç kelimesine dayanan boylar var. Ve boyların alt grupları oymaklar var. Mesela Karahanlı grubu içerisinde Koçurgalılar boyları vardır. Hala da var bu Koçurganlar. ... Gelen bu boylar özellikle Dersim bölgesine yerleşiyor Dersim bir bakıma birikim noktası. Dersim çeşitli bölgelere Erzincan'a, Erzurum'a, Sivas bölgesine göç veriyor. ... Karahanlı boyları içerisinde Koçurganlar adını alıyorlar. Hala da bu boyların kalıntıları var. Bu boylar Türk kökenli.

Yani Koçgiri bölgesinin halkı Kurmançca konuşuyor. Ama Kurmançca konuşmaları onların bir Kürt boyu oluşunu kanıtlamaz. ... Ektrat taifesi Osmanlı dilinde konar göçer, henüz konar göçerliği bırakmamış, Kürtleşmiş Türk boylarının adıdır. Türkmen taifesi der, Kürt taifesi der. ... Ama Türk iken Kürtleşenlere ise Ektrat boyları, Ektrat taifesi der. ... Ya da Ektrat Türkmeni der.

Koçgiriler hayvancı bir toplum. ... Hayvancı toplumlar mutlaka boylarına hayvan figürleri damgalar verdikleri gibi, boy adları olarak da hayvan adları alırlar. ... Akkoyunlular, Karakoyunlular gene öyle. Bugün Dersim'in hangi yöresine giderseniz gidiniz koç başlı mezar heykellerine rastlıyorsunuz. Koçgiri bölgesinde de koç başlı mezarlar oldukça hakimdir. Bu da onların kökeninin nerelere kadar gittiğini, yani hangi etnik boya dayandığının, yani Türk kökenli olduklarının bir kanıtıdır.

Koçgiri Olayı, ... 1920 Eylülü ile 1921 Haziranı arasında Ulusal Kurtuluş Kuvvetleriyle Koçgiri'deki aşiret beyleri arasında geçen bir olay. ... Aleviler laik Cumhuriyet Mustafa Kemal'in mücadelesini (Kuvay-ı Milliye'nin) başından sonuna kadar yanında yer aldılar. Kurtuluş Savaşına iki toplumsal güç karşıydı. Bunlardan birisi şeriatçı padişah yanlısı oluşumlardı. İkincisi de gene Uğur

Mumcu'nun şeriatçı Kürt ayaklanmaları diye ifade ettiği Kürt kökenli Şafii ayaklanmalardır. Burada 15-20 civarında ayaklanmayı kastediyor çeşitli yazarlar. ... Alevilerin genel konumu ise bunların ikisinin dışında Atatürk'ün yanındaydı. Fakat bu kuralın istisnası olarak iki olayla karşı karşıya kalıyoruz. Birincisi Koçgiri olayı ikincisi de Dersim olayı.

Koç gölü zamanla değişerek dil kurallarına göre Koçgörü, Koçgiri'ye dönüştü.

Koçgirililerin özellikle bağlandıkları Alevi Ocağı Baba Mansur Ocağıdır.

Bir aşiret hareketi bu. Aşiret hareketi ama yönlendirme var işin içinde. Yönlendirme de Alevi güdüsüyle bir yönlendirme değil. Kürtlük güdüsüyle bir yönlendirme. ... İstanbul merkezli 1918'lerde kurulan Kürt Teali Cemiyeti vardır. ... Kürt Teali Cemiyetinin amacı Osmanlı Devletine bağlı, Osmanlı Devletinin içerisinde bir özerk Kürdistan kurmaktır. O dönemler Koçgiri aşiretinin başındaki Mustafa Paşanın ... Erzincan'a çağırılarak kılıç kuşandırılıp Paşalık veriliyor. ... Oğulları eğitim görüyorlar. ... Abdülhamit'in Kürt ağalarının çocuklarını alıp okutma ve daha sonra kendi hizmetinde kullanma gibi bir politikası vardı.

Alişan ve Haydar Beyler de böyle bir eğitimden geçmiş ve sarayla bağı olan insanlar. ... O dönemde halk arasında Baytar Nuri adıyla geçen veteriner binbaşı Nuri Dersimi ... Onlar da Kürt Teali Cemiyeti çerçevesinde ... Ve teorisini Baytar Nuri hazırlıyor. Çünkü ne Alişan Bey'de ne de Haydar Bey'de olayın teorisi yok. O bölgede bir Kürt örgütlenmesi yapılıyor.

Ortaya güya Zülfikar koyma gibi. Zülfikar üzerine yemin etme gibi. Bunlar Alevilikte saygınlığı olan şeyler.

DERSİM OLAYI

Dersim, Osmanlı'da bağımsız bir bölgeydi, bağımsız bir eyaletti, bugünkü tabirle söylersek. Osmanlı yönetimi dönme devşirmelerden oluşuyordu. Yani Türk olmayan daha çok Bulgar, Sırp, Hırvat, Ermeni, Yahudi v.s. kimlikli insanların alınıp Osmanlı edebine göre yetiştirilmesinden sonra, Osmanlı bürokrasisinde görev verilmesinden oluşuyordu. Bu nedenle Osmanlı yönetimindeki idari yapıya birçok tarihçi gibi ben de dönme devşirmelerden oluşan bir idari yapı olarak görüyorum. Bu yapıdan oluşan hilafetçi, saltanatçı, teokratik bir yönetimdi. Dini esaslara göre yönetiliyordu. Mülkiyet ilişkisi açısından bakıldığında, Osmanlı'da tüm mülk Tanrı adına padişahındı. Dersim'in de içinde yer aldığı Kürdistan denilen topraklarda, ağalar ve aşiret reisleri mülkün sahibiydi. Yani diğer yerlerde mülk padişahların, bu bölgede ise babadan oğula geçen aşiret ağalarındı. ... Dersim halkı Osmanlı'nın gözünde kafirdi, zındıktı. Dersim halkıyla M. Kemal'i Osmanlı karşıtlığı, ulusal kurtuluş mücadelesi şartlarında bir araya getirmişti.

Kurtuluş Savaşı sonrası Doğu bölgesinde ya da Kürtler arasında Dersim'i de o bölge içinde sayarsak iki akım vardı: Esas akım, ana akım, milli hükümetle birlikte yani ulusal kurtuluş mücadelesinin yanında yer alan akımdı. İkincisi ise İngilizlerle ve Damat Ferit Hükümeti içinde sonuçta bir Kürt Devleti'ni kurmayı amaçlayan akımdı. İstanbul'daki Kürt unsurlar ise kendi içinde İngiliz karşıtı ve kesinlikle Türk yanlısı olanlar olarak ikiye ayrılmıştı aydınlar.

Bu iki akımdan İngiliz işbirlikçisi olan zayıf akım esas olarak Kürdistan Teali Cemiyetinde örgütlenmişti. ... Önemli kadroları genellikle köklü Kürt ailelerinden gelmekteydiler.

Kürdistan Teali Cemiyeti kendi içinde iki kanattan oluşmuş. Bunlardan biri Seyit Abdülkadir kanadı. Kürt milli haklarını Osmanlı Devleti'nin bünyesinde sağlamak isteyen kanat. Bir de Kamuran Bedirhan önderliğindeki Teşkilat-ı İçtimaiye adını taşıyan bağımsız gruptu. Bu ise bağımsız Kürdistan kurmayı amaçlıyordu. Ancak her iki grup da bizzat Kürt yazarlarının da saptadıkları gibi aşırı İngiliz yanlısı idiler. ... Hatta Seyit Abdülkadir, Bedirhani Emin Ali, Bediüzzaman Said-i Nursi Amerikan komiserlerine harita üzerinde Kürdistan sınırlarını belirterek denizlere bir çıkış bulunması zorunluluğunu bile anlatmışlardır.

Erzurum Kongresinde Kürt ileri gelenlerini ve Kürt halkını milli mücadeleye kazanan Mustafa Kemal Paşanın, Sivas'a gelince daha sonra Koçgiri İsyanına liderlik yapacak olan Alişan Bey'le buluştuğunu hatta ona milletvekilliği teklif ettiğini de biliyoruz. ... Mustafa Kemal Paşa'yla işbirliği yapan Kürt mebuslarının sayısı o sırada 70 civarındadır.

Şimdi baktığımızda yaklaşık 400 yıldır bağımsız yaşamış, bir anlamda merkezi otoriteyi kabul etmemiş Dersim önderleri, merkezi otoriteyi kabul etmeye direniyorlardı. Dersim'i ağalar yönetiyordu. ... Dersim'e yol, okul, karakol, kaymakamlık, valilik gibi devletin bölgeye girmesini gerektirecek kurumların yerleşmesini istemiyordu Dersim feodalleri.

Dinleyici: Bu konuda özellikle Dersim konusunda size bir tek kaynak öneririm. Bu kaynak Türkiye Cumhuriyeti tarihinin çok önemli bir kaynağıdır. Ve çok önemli bir itirafıdır. Bu Sayın İhsan Sabri Çağlayangil'in itirafıdır, anılarıdır. ... O anılarda anlatılan, Seyit Rıza'ya yönelik kanunsuzluk, hukuksuzluk, idamının nasıl yapıldığı bütünüyle anlatılmaktadır. Yani Seyit Rıza'nın sizin de öyle söylediğiniz gibi, ağalık yanı yok. Seyit Rıza tamamen kendine özgü bir din adamıdır. ... Çağlayangil ... Sıkıyönetim Komutanına der ki, siz bu iki kişiyi, savcı hakim görevden alın. Benim yanımda getirdiğim bu hukuk mezunu müfettişi biz atarız. Aynen bu şekilde yapılır, bu adam atanır. Hukuk mezunu olmanın ötesinde hiçbir hukuki formasyonu olmayan bu kişi de Seyit Rıza'nın idamına karar verir. Ve M. Kemal oraya gitmeden bir gün önce Seyit Rıza orada asılır. Seyit Rıza'nın sizin söylediğiniz gibi dil dinamiklerle yakından uzaktan ilgisi yoktur.

Seyit Rıza'nın kendisi Erzincan'da Vali ile görüşmeye giderken yakalanmış, oradan Elazığ'a getirilmiş ve yargılanma süreci sonunda üstelik yaşı küçültülerek, kendisinin yaşı 80'in üstünde olduğu için, yani idam edilme yaş sınırını aştığı için, yaşı küçültülmüş, oğlunun ise yaşı büyütülerek asılmıştır.

Dersim millet meclisine 6 vekil göndermiş, ama kendisi millet meclisini tanımıyor, devleti tanımıyor. Bu durum ne kadar devam edebilirdi? ... Mustafa Kemal Dersim'deki bu duruma hiçbir bölgede olmadığı kadar toleranslı davranmıştır. ... Esas çelişkinin halk ile Cumhuriyet yönetimi arasında olmadığını, esas çelişkinin mahalli otorite ile merkezi otorite arasında olduğunu, bölgedeki halkın son 60 yıldır gösterdiği, Cumhuriyet laiklik ve demokrasiden yana olan siyasi tavrı göstermektedir.

ALEVİLER KÜRT MÜ TÜRK MÜ?

Türkler, İslamiyet'i doğuşundan yaklaşık 300 yıl sonra Türkistan'ı fethetmek için gelen Arap orduları ile tanışmışlardır. Bu fethetme çok direnmişler, sonuçta da çok kan dökülmüştür. Kabul ettiklerinde ise İslam içindeki Emevi Müslümanlığını değil Ehl-i Beyt yandaşlığını seçmişlerdir.

Orta Asya'da, Yusuf Hemedani, Ahmet Yesevi, Lokman Parende ve Hacı Bektaş Veli, İslamiyet'i Türk sufiliği ile bütünleştirmişlerdir. İslamiyet'i Türkçe konuşturmuşlardır.

Kürtçe ya da Zazaca konuşan Alevilerin ortaya çıkması Kürtlerin veya Zaza'ların Aleviliği benimsemesi sonucu olmamıştır. Bu olasılık din sosyolojisi açısından mümkün olmasına karşın Osmanlı tarihinin gelişim seyri açısından mümkün gözüküyor. Kürtlerin Aleviliği benimsemesini iddia etmek Osmanlı tarihini bilmemektir. Çünkü Osmanlı, Fatih döneminde başlayan Yavuz ve Kanuni döneminde daha yoğunlaşan bir ölçüde Türkmen karşıtıdır. Türkmenler de Alevi olmaları nedeniyle Alevi karşıtıdır. Kürtler ise o yıllarda Osmanlı tarafından korunan, kollanan adeta Osmanlı'nın vurucu gücüdür.

1516-1517 Çaldıran Savaşına dek Erzincan, Erzurum, Diyarbakır valileri Erdebil Dergahı tarafından atanmış. Yani Türkmen Safevi Devleti bu bölgelerin valilerini atarmış. O yıllarda bugünkü Doğu ve Güney Doğu Anadolu'ya Türkmen egemenmiş. O bölgeyi Osmanlı Kürtleştirmiş.

Doğan Avcıoğlu ne yazıyor: "Güneydoğu Anadolu, Safeviler'in elinde kalsa idi, Türkçe orada rakipsiz bir dil olurdu. Bölge Türkleşirdi. Osmanlı'da bu ters oldu. Şah İsmail'in peşindeki Kızılbaş Türkmen'e karşı, Osmanlı çoğu Sünni ve Şafi olan Kürt beylerini tutmuştur."

Orta Anadolu'da yaşayan Türkmenler, Osmanlı zulmünden canlarını kurtarmak için kuş uçmaz, kervan geçmez dağ başlarına kaçmışlardır. Çünkü Osmanlı'nın gözünde Türkmen potansiyel suçlu idi. ... Ord. Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan nasıl bir tespit yapmış: "Osmanlı İmparatorluğunda çeşitli tarihlerde iskan amacı ile v.s sürgün edilen kitlenin çoğunu adi suçlular teşkil ediyordu. Kızılbaşlık da bu adi suçlar arasında sayılıp sürgün nedeni oluyor."

Bu yıllarda Türkmen ve Alevi olmak sürgün ve "katli vacip" nedeni oluştururken Kürtler imtiyazlı toplumsal kesimi oluşturuyor. Kürtlerin böyle bir durumda Aleviliği benimsemeleri olasılık dışıdır. Birakalım Kürtlerin Aleviliği benimsemesini, iktidar mezhebi olduğu halde daha ılımlı İslamı temsil eden Hanefiliği bile Kürtler benimsememişlerdir. Kürt olup Hanefi olan azınlık kesim ise, Kürtleşen Türkmenlerdir. ... Doğan Avcıoğlu'nun tespiti: "Osmanlı, Kürdistan adını verdiği bölgede devletin temel dayanağı olan tımar sistemini uygulamaz. Devletin yönetimini bölgede, yönetim babadan oğula geçtiği Kürt beylerine bırakır. Bölgede bulunan Türkmenlerin önemli bir bölümü dillerini unuttur ve Kürt kabilelerine karışır."... Avcıoğlu'nun tespit yaptığı yıllar 1500'lü yıllardır.

GÖKALP, ÖCALAN VE DİYARBAKIR'IN KÜRTLEŞMESİ

Tarih kitapları Diyarbakır'ın Eylül 1515'de Osmanlı İmparatorluğu'na katıldığını yazıyor. ... Ondan önce Diyarbakır valisi Safevi Devleti tarafından atanmış. Yani Diyarbakır Türkmen Safevi Devletine idare olarak bağlı imiş. Erzincan valisi gibi, Diyarbakır valisi de Erdebil'den atanmış.

Çaldıran Savaşını Şah İsmail yani Türkmenler kaybettiği için Doğu Anadolu Kürtleşti. ... Çünkü İdris Bitlisi aracılığı ile Kürt Ağaları, aşiret reisleri ve Kürt şeyhleri Osmanlı-Safevi Savaşında Osmanlı'nın yanında yer aldılar. Karşılığında da Doğu Anadolu'nun tapusunu adeta aldılar.

Ziya Gökalp ... Diyarbakırlıların konuştuğu Kürtçe'nin suni olduğunu söylüyor. Bu şivenin Türk Kürtçesi olduğu tespitini yapıyor. Diyarbakırlıların Türk olduğuna ilişkin en önemli delil dildir diyor. ...

Diyarbakır'ın hakiki yerli halkı Hanefi'dir. Kürtler ise Şafii'dir. Kürtlerden başka Şafii yoktur. Türklerin ise çoğunluğu Hanefi'dir.

İşte Abdullah Öcalan'ın konu ile ilgili yazdıkları: "Benim meselem bir Kürtçülük icat etmek değildir. Benim ana tarafım Türk. Benim anam Türk'ten çok, Türkmen'e benzer." ... "Selçuklu tarihini inceleyin Kürt ve Türk beylikleri iç içedir. Daha başka örnekler de verebilirim. Karakoyunlular, Akkoyunlular, Artukoğulları Kürt coğrafyası içerisinde ve çoğu Kürt onu kendi beyi sanır ve bazı Kürt beylikleri de Türkmen boylarının beyidir. Bu kadar içiçelik vardır." ... "Birçok Türk beyinin Mardin'de, Diyarbakır'da Ahlat'da, Erzurum'da kurduğu beylikler var. Hepsinin içinde Kürt-Türk karışmıştır ve işin ilginç yanı, birçok Türk boyu Kürtleşmiştir. Örneğin Karakeçililer, bugün Karacadağ eteklerinde yaşıyorlar, hepsi de benden daha fazla Kürt ve hiç Türkçe bilmezler. Karakeçililer aslında bir Türkmen boyudur; buna benzer birçok boy var."

DİL, DİN, ETNİSİTE İLİŞKİSİ YA DA DİL, DİN, MİLLİYET İLİŞKİSİ

Hemen hemen hiçbir toplum ilk ortaya çıktığından günümüze dek aynı dili, aynı inancı hatta aynı etnik kimliği izlemiyor.

Tarihin tanıdığı ilk Türkler'in, bu adı taşımamakla beraber, Hunlar olduğu hemen hemen kesindir.

Yahudiler dışında Museviliği kabul eden tek farklı milliyet ise Hazar Türkleridir. Museviliği kabul eden Hazar Türkleri tarihsel süreç içinde Musevileşmekle kalmadılar Yahudileştiler. Yani Yahudileşen bir Türkmen boyu söz konusudur.

Antropologlar; yaptıkları incelemelerde Ön Asya'da elde ettikleri buluntulardan, Sümer, Kut, Elam ve Hurri topluluklarının Ural-Altay kavimlerinden özellikle atlı göçebe Türk unsurlar olabileceği kanaatine varmıştır. Eski Ön Asya Tarihi uzmanı F. Hemmel, Sümerleri tamamıyla Türk olarak kabul etmektedir. Orta Asya'dan 4500-5000 yıllarında gelen Türkler'in Sümerleri oluşturduğunu ileri sürer. Sümerce'deki 350 kelimenin Türkçe olduğunu savunur.

Sadece Doğu Anadolu'da 11. ve 16. yüzyılda yerleşik Oğuz Türkmen beyliklerinin kurduğu devletler şunlardır:

1. Yukarı Fırat'da Saltuklar (1072-1202)
2. Aşağı Fırat'da Mengücekler (1080-1228)
3. Bitlis'te Dilmaçoğulları (1084-1393)
4. Van'da Sökmenliler (Atılahşahlar) (1110-1207)
5. Diyarbakır'da Yıvaloğulları (1098-1183)
6. Harput'da Çubukoğulları (1085-1113)
7. Doğu ve Güneydoğuda Artukoğulları (12.-14.yy)
8. Karakoyunlular (1365-1469)
9. Akkoyunlular (1469-1508)

Doğu Anadolu'da kurulmuş Türk Devletlerine baktığımızda en geç tarih 1469-1508 ile Akkoyunlu Türkleri'dir. 1500'lerden sonra ise Doğu Anadolu Tarihi incelendiğinde Osmanlı ile işbirliği ile bölgenin Kürtleştiği gözleniyor.

Bunların bir kısmı Türkçe'yi bile bilmezken bir kısmı ise kendi ana dilini bile bilmezdi. Bir yandan da gizli bir dil ve gizli bir din taşıdıkları iddia edilir;

Prof.Orhan Türkdoğan ... "Devşirme sisteminde militarist kadro ile bürokrasi tamamıyla Türk olmayan gruplara emanet ediliyor. Anadolu çocukları ise çiftçi (reaya) durumunda kalıyorlardı. ... Bizans İmparatorluğunda olmayan soylu sınıf yani "Fener Aristokrasisi" 18."yy. dan itibaren Enderun nimetlerinden yararlanarak oluşmuştur" diyor.

Prof. Dr. Bernard Lewis ... "Yunanistan'a gönderilen Karaman Rumları din itibariyle Hıristiyan Rumlardı, yine de bunların çoğu Rumca bilmiyordu. Dilleri -Grek yazısı ile yazdıkları- Türkçe idi. ... Yapılan iş, bir Türk ve Rum mübadelesi değil, daha çok bir Rum Ortodoks ve Osmanlı Müslüman mübadelesi idi. ... Bunun hiç bir şekilde vatana iade olmadığı, iki sürgüne gönderme -Hıristiyan Türkler'in Yunanistan'a, Müslüman Yunanlıların da Türkiye'ye- olduğu sonucuna bile varabilir."

Aslında sosyal olarak Türkleşmişler. Bunlara; Türkleşmiş Arnavut, Türkleşmiş Makedon, Türkleşmiş Bulgar v.s. denebilir. Ama etnik olarak Türk değiller. Vatandaşlık bağı ile T.C. vatandaşı ve kendileri Türk olabilirler. "Ne Mutlu Türküm Diyene" diyen herkese Türk denmesi gerektiği gibi...

Osmanlı'nın Yemen'e iki büyük seferi var. Biri 16. yüzyılda Portekizlilerin bölgeye geldiği dönemde. Öteki de 18. yüzyılın sonunda.

Osmanlı'nın 1918'de çekilme kararı almasının ardından, Yemen'den ayrılmayan Anadolu kökenlilerin bugünkü devamı olanların nüfusu 500 bini geçer.

Sibirya'dan Saha Türkleri'nden ve ABD'de Kızılderili Türkler'in Meluncan'ların katıldığı geniş bir yelpaze gözleniyor.

Sadece devlet başkanlarının katıldığı 2000 yılındaki Türk Devletleri Sempozyumunda ise devlet başkanları düzeyinde bile ortak dil konusunda sorun yaşanınca bu kez de ortak dil İngilizce olmuştu.

"Türk Dünyası" toplantılarına bir de Yeni Dünyadan, ABD'den gelip katılan Meluncanlar ve Kızılderililer var. Bunlar da her toplantıya katılmaya çalışıyorlar ve Türkçe bilmedikleri halde ısrarla "Biz Türk'üz" diyorlar. Peki bunlara ne diyeceğiz? Bunların ille de Türk'üz demelerinin sebebi de Kemalistler tarafından asimile edilmeleri midir?

Türkler'in ilk uygarlıklarının M.Ö. 8.-10. yy. a dek ulaştığını kaynaklar yazıyor. ... Türkler'in sadece inandığı dinler ve Türkler'in konuştuğu diller üstüne yapılmış araştırmalar yazılmış kitaplar var. Bu durum bile olayın ciddiyetini ortaya koyuyor. Türkler tarihleri boyunca bir dizi din ve dil olduğu gibi bir dizi de Alfabe değiştirmişlerdir.

Türkiye'de Türkler ve Kürtler dışında sayısal olarak bir önemli grup da Çerkes'lerdir. Çerkesler; Osmanlı-Rus savaşları sonucu 1860'lardan sonra Anadolu ile tanıştılar. Osmanlı'yı tutan Çerkesler savaşta Osmanlı yenilince Anayurtları Kafkasya'dan göç ettiler. Bir kısmı Ürdün'e, bir kısmı Balkanlar'a giderken önemli bir nüfus da Anadolu'ya geliyor. Hatta bugün Türkiye'de bulunan Çerkes nüfusun ana yurtları Kafkasya'dan 3 kat fazla olduğu ifade ediliyor.

Üstelik Çerkes denilince bir etnik grup diye ifade edilmesi de tam doğru ifade olmuyor. Çünkü aslında Çerkes diye bir etnik grup yok. Çerkesce diye bir dil de yok. Türkiye'deki Kafkas gruplardan "Adıgeler'e Çerkes deniyor. Bunlar ise; Abhazlar, Osetler, Şapsığlar, Kabarteyler, Balkarlar, Çeçenler v.s. 20 civarında olan toplumsal grup var. Sosyolojik olarak "kabile" denebilecek toplumsal yapılanmalar. Dil açısından da bir birlik yok. ... Bunların hiç biri Çerkesce değil, dolayısıyla Çerkesce diye bir dil yok. Ama aynı zamanda hepsine de tek tek veya topluca Çerkesce deniyor. Çerkeslik bir üst kimlik, diğerleri alt kimlik denebilir.

Zazalar kendilerini Kürt olarak kabul etmiyorlar. Zazalar kendilerini ayrı bir etnik yapı olarak kabul ediyorlar. "Biz ne Kürt'üz, ne de Türk'üz biz ayrı bir etnik yapıyız. Biz Zaza'yız" diyorlar.

Yahudiler... İspanya'dan Osmanlı'ya gelenler Safaratça konuşurlar.

Kürtlerin nasıl ki bazı istisnalar dışında tümü inanç olarak İslamiyet'in Şafii mezhebine mensupsalar, Yahudiler de bazı istisnalar dışında tümü Musevi'dir.

Bazı Ermeniler bu olaya dahil olmamak için Kürtler ve Aleviler arasına gizlenmişler ve süreç içinde ise bir kısmı Kürtleşmiş veya Alevileşmiştir.

Türkiye'de yaşayan Ermenilerin çoğu anadilini unutmuştur. Lozan'da elde ettikleri temel haklara karşın Türklerle ve Kürtlerle içli-dışlı yaşamları onların bir kısmını Kürtleştirirken bir kısmını da Türkleştirmiştir.

Süryanilik dinsel bir ayırım. Doğu Hıristiyanlığı denilen bir Hıristiyan ekolü. Hıristiyanlık içinde kendilerine özgü farklı yorumları var.

Süryanilerin ana dillerinin Süryanice veya Suritçe olduğu biliniyor. ... Süryaniler; Mardin'de Süryanice konuşuyor. Diyarbakır'da Kürtçe, Irak ve Suriye'de Arapça konuşuyor, İstanbul'da Türkçe.

Kendilerine son yıllarda Asuriler de diyen Nesturiler'de dil, din, etnisite ilişkileri nasıl yapılanmış? Anavatanları Suriye. ... İbadet dilleri Süryanice, kendileri etnik olarak Asur. ... Kendilerine Nesturi, kendilerine sosyolojik olarak yakın akraba olan diğer bir Asuri topluma da Keldani diyorlar. Keldaniler'in ibadet dilleri olan Süryanice dışında bir de ana dillerinden bahsediliyor. Onun adı Suritçe'dir.

Kürtçe ya da Zazaca konuşan yaşlı Aleviler ısrarla ama ısrarla kendilerinin Türk olduğunu vurgularken son yıllarda siyasi – ideolojik olarak Kürt siyasi hareketinin etkisinde kalan gençler ise Kürt olduğunu söylüyor.

İşin ilginç yanı; Alevi Türkmen'in Kürtleşmesine Abdullah Öcalan dahil ,Şafii Kürtler yani etnik Kürtler bu saptamalara soğukkanlı bakarken hatta doğrularken her nedense Alevi kökenli ve kendisini Kürt kabul eden bazı "aydınlar" ve gençler olağan dışı kırıcı davranıyorlar. Hatta saldırgan tavırlar alıyorlar.

Asimilasyon aynı zamanda toplumsal dönmelik olayıdır. Dönmelerin ise genel olarak asıllarından daha saldırgan oldukları tarihte örnekleri çok bilinen bir olaydır.

Bir Anadolu hayranı Sabahattin, Eyübođlu'nun "Mavi ve Kara" da yazdıklarını sizlerle paylaşarak bitirmek istiyorum: "Halkımızın tarihi Anadolu'nun tarihidir. Paganmışız, bir zaman sonra Hıristiyan olmuşuz, sonra Müslüman. Tapınakları kuran da bu halkmış, kiliseleri de, camileri de ... Bembeyaz tiyatroları dolduran da bizmişiz, karanlık kervan sarayları da. Kah bozkıra çıkmışız, kah mavi denize. Sayısız devletler, medeniyetler bizim sırtımızdan yükselmiş. Yetmiş iki dili konuşmuşuz, Türkçe'de karar kılmadan önce."